

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΤΡΙΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2024

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

A1.

1. **Λάθος:** «Ζήνωνος... ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους οἰκῶμεν ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι δικαίοις, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους ἠγώμεθα δημότας καὶ πολίτας.»
2. **Σωστό:** «ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντρεφομένης».
3. **Λάθος:** «Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῶ... πολέμων πολλῶν καὶ φυγῶν ἐνέπλησε καὶ στάσεων ὑπούλων τὴν ἡγεμονίαν».
4. **Σωστό:** «οὓς τῶ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὅπλοις βιαζόμενος».
5. **Λάθος:** «συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς».

B1. Τα βασικά χαρακτηριστικά της πολιτικής του Αλεξάνδρου:

1. Ειρηνική ή βίαιη κατάκτηση («οὓς τῶ λόγῳ... τοῖς ὅπλοις βιαζόμενος»): Ο Αλέξανδρος, προβάλλοντας την πεποίθηση πως είχε έλθει ως εντολοδόχος των θεών, προσπαθούσε αρχικά να πείσει με τον λόγο τους λαούς που συναντούσε κατά την προέλασή του να ενωθούν μαζί του και να ενταχθούν στην επικράτειά του. Όσους όμως δεν κατάφερνε να τους πείσει και να εξασφαλίσει τη συναίνεσή τους τούς υπέτασσε με τη δύναμη των όπλων.

2. Πολιτική συγκερασμού τρόπων ζωής και ηθών («εἰς ταὐτὸ συνενεγκῶν... τὰ ἦθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας»): Ο Αλέξανδρος εφαρμόζει ένα πρόγραμμα πολιτιστικής ομογενοποίησης στις περιοχές που εντάσσονται στην επικράτεια του. Επιχειρώντας να τονώσει τους δεσμούς που συνδέουν κατακτητές και κατακτημένους και να τους φέρει πιο κοντά, αναμειγνύει διαφορετικούς τρόπους ζωής, τα διαφορετικά ήθη και συνήθειες. Στην πρακτική εφαρμογή αυτής της πολιτικής, εντάσσονται και οι μεικτοί γάμοι, μεταξύ Ελλήνων και Ασιατών και άλλων βαρβάρων. Ο Αλέξανδρος, με τη βεβαιότητα ότι η οικογένεια παρέχει ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των μελών της και στην ελληνική και στη βαρβαρική αντίληψη, τη χρησιμοποιεί ως μέσο για να ενισχύσει τη συνοχή στην πολυπολιτισμική επικράτεια του. Έτσι λοιπόν ενθαρρύνει και οργανώνει μεικτούς γάμους μεταξύ Ελλήνων και Περσίδων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι μεικτοί γάμοι που οργανώθηκαν την άνοιξη ή το καλοκαίρι του 324 π.Χ. στο πλαίσιο των εορτασμών για την ολοκλήρωση της κατάκτησης της Περσίας και της επιτυχίας της εκστρατείας στην ινδική χερσόνησο. Στρατηγοί του Αλεξάνδρου και πλήθος στρατιωτών παντρεύτηκαν Περσίδες και ο ίδιος ο Αλέξανδρος νυμφεύτηκε την κόρη του Δαρείου Σταταίρα. Συνολικά πάνω από 10.000 Έλληνες είχαν παντρευτεί Περσίδες. Ο Αλέξανδρος είχε συνάψει άλλους δύο γάμους. Είχε ήδη παντρευτεί το 327 π.Χ. τη Ρωξάνη, κόρη ενός τοπικού ηγεμόνα από τη Σογδιανή και, όπως αναφέρεται από κάποιες ιστορικές πηγές και την Παρυσάτιδα, κόρη του Αρταξέρξη Γ'. Οι περισσότεροι βέβαια ιστορικοί αποδίδουν τον γάμο του με τη Ρωξάνη στην ομορφιά της, που θάμπωσε τον Αλέξανδρο και την ερωτεύτηκε, αλλά διαβλέπουν και τα βαθύτερα πολιτικά κίνητρα, να συμφιλιωθεί ο Αλέξανδρος με τους ανυπότακτους Σογδιανούς. Λαμβάνοντας υπόψη πως οι

περισσότεροι στρατιώτες και στρατηγοί του Αλεξάνδρου είχαν ήδη συζύγους στην Ελλάδα, με τους γάμους του ίδιου του Αλεξάνδρου, των στρατηγών και στρατιωτών του με Περσίδες, έχουμε και ανάμειξη των ηθών, εφόσον η πολυγαμία ήταν ένα περσικό έθιμο. Για να αποδώσει παραστατικά τον τρόπο ανάμειξης των διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων, ο Πλούταρχος χρησιμοποιεί μια **παρομοίωση**. Παρομοιάζει την πολιτική συγκερασμού στοιχείων του Αλεξάνδρου με την ανάμειξη του οίνου και του νερού μέσα σε έναν μεγάλο συμποσιακό κρατήρα αφιερωμένο στην ενίσχυση της φιλίας (*ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ*).

3. Προώθηση νέων ηθικο-πολιτικών αντιλήψεων («πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην...»): Ο Αλέξανδρος προωθεί μια νέα ιδεολογία που να μπορεί να ανταποκριθεί στον νέο κόσμο που δημιούργησε με τις κατακτήσεις του. Καλεί όλους όσους είναι ενταγμένοι στην επικράτειά του να θεωρούν ως πατρίδα τους την οἰκουμένη και όχι την πόλη από την οποία προέρχονται.

πατρίς: Η αγάπη προς την πατρίδα συνεχίζει να θεωρείται βασικό καθήκον, ωστόσο ήδη οι Κυνικοί επαναπροσδιορίζουν τη σημασία του όρου. Καθώς το άτομο δεν προσδένεται ούτε περιορίζεται στην πόλη και τον τόπο του, ο όρος διευρύνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο τον κόσμο. Η αντίληψη ότι υπάρχει ουσιαστική και φυσική σύνδεση του καθενός με την ανθρωπότητα, η προτεραιότητα της ανθρώπινης ιδιότητας, είναι η βάση του Στωικού κοσμοπολιτισμού.

οἰκουμένη: Ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται εδώ σαν να έχει σχεδιάσει και να εφαρμόζει ένα πρόγραμμα πολιτισμικής ομογενοποίησης. Πάντως, ο νέος ελληνιστικός κόσμος που προέκυψε από την εκστρατεία του Αλεξάνδρου ανέδειξε καινούργιες αξίες, που υπονόμισαν τις αξίες των πόλεων-κρατών. Και στο ηθικο-πολιτικό επίπεδο, η ηθική του δασκάλου του Αλεξάνδρου, του Αριστοτέλη, αντιστοιχούσε στη μικρή κλίμακα μιας πόλης και όχι στην αναδυόμενη οἰκουμένη.

(Ζητήθηκαν δύο από τα παραπάνω. Αναγκαία όμως είναι η αναφορά στα σχόλια «πατρίς» και «οἰκουμένη»).

B2.

Στα δύο αποσπάσματα αναδεικνύεται ως ιδεώδες της συνύπαρξης η διεκδίκηση του κοινού καλού. Ο Μάρκος Αυρήλιος θεωρεί ότι κάθε πολίτης οφείλει να λειτουργεί με γνώμονα το συλλογικό συμφέρον, κάτι που αντιστοιχεί και στη θεωρία του Ζήνωνα, όπως αυτή αποδίδεται στο απόσπασμα του Πλουτάρχου.

Στο παράλληλο κείμενο ο Μάρκος Αυρήλιος υποστηρίζει ότι κάθε άνθρωπος οφείλει να αισθάνεται «μέρος ενός συνόλου που υπακούει σε φυσικούς νόμους». Ως εκ τούτου θεωρεί επόμενο το κάθε άτομο να μην δυσαρεστείται με τις κοινές αποφάσεις, εφόσον αυτές ωφελούν το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει κι εκείνος, παρόλο που μπορεί οι συγκεκριμένες αποφάσεις να πλήττουν το συμφέρον εκείνου του ατόμου. Ως «μέρος» του συνόλου πρέπει να δεχτεί ότι εκ φύσεως το συλλογικό συμφέρον έχει προτεραιότητα. Παράλληλα, ο Μάρκος Αυρήλιος επισημαίνει ότι ανάμεσα στους συμπολίτες λειτουργεί «ένα είδος συγγένειας», γεγονός που τους κρατά σε απόσταση από ενέργειες «ακοινωνητες», δηλαδή παράνομες και βλαβερές για το κοινωνικό σύνολο. Έτσι, κάθε μέλος της κοινωνίας οφείλει να τιθασει παρορμήσεις που αντιτίθενται στο κοινό καλό («Και εφ' όσον με συνδέει ένα είδος συγγένειας... συγκρατώντας κάθε αντίθετη παρόρμηση»). Με αυτόν τον

τρόπο το άτομο θα κατακτήσει την προσωπική ευτυχία, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην κοινή ευδαιμονία.

Οι συσχετισμοί με το απόσπασμα από το κείμενο αναφοράς του Πλουτάρχου είναι προφανείς. Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του Ζήνωνα, κύριος σκοπός της ιδανικής Πολιτείας είναι να μην κατοικούμε χωρισμένοι σε πόλεις ούτε σε δήμους, αλλά να θεωρούμε όλους τους ανθρώπους συμπολίτες και να ακολουθούμε έναν κοινό τρόπο ζωής («ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους οἰκῶμεν ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι δικαίους, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους ἡγώμεθα δημότας καὶ πολίτας, εἷς δὲ βίος»). Ο φιλόσοφος φαντάζεται μια πόλη όπου όλοι οι άνθρωποι ζουν ελεύθερα. Είναι μια συμπαντική κοινωνία, όπου ισχύουν οι φυσικοί νόμοι που απορρέουν από τη λογική. Σε αυτήν την πόλη όλοι είναι ίσοι και έχουν επιλέξει να ζουν με φυσική ελευθερία. Κύριος σκοπός είναι να μην κατοικούν οι άνθρωποι χωριστά ανά πόλεις ή ανά δήμους έχοντας ξεχωριστό σύστημα δικαίου, αλλά να θεωρούμε όλους τους ανθρώπους δημότες και πολίτες μιας κοινής πόλης στην οποία επικρατεί ένας κοινός τρόπος ζωής και κοινός κανόνες τάξης, δηλαδή ένας κοινός νόμος. Προτείνει, λοιπόν, οι άνθρωποι να καταστούν κοσμοπολίτες.

Κατά συνέπεια, Μάρκος Αυρήλιος και Ζήνωνας φαίνεται να συμφωνούν, αφενός στην ανάγκη των ανθρώπων να ασπάζονται έναν κοινό φυσικό νόμο και, αφετέρου, στο αίσθημα συγγένειας που οφείλει να κυριαρχεί στη σχέση των συμπολιτών.

B3.

- α) ένταση
- β) προαιρετική
- γ) κράση
- δ) πληθυσμού
- ε) χρήσης

B4.

1. γ (διαλεκτική)
2. α (σοφία, ανδρεία, δικαιοσύνη, σωφροσύνη)
3. β (Νικόμαχος)
4. α (Ακαδημία)
5. α (δαίμων είναι ο χαρακτήρας του ανθρώπου)

Γ1. Οι Αθηναίοι αρχηγοί στην Σάμο και ιδιαίτερα ο Θρασύβουλος, ο οποίος είχε πάντα την ίδια γνώμη αφού άλλαξε την πολιτική κατάσταση, ώστε να επαναφέρει τον Αλκιβιάδη, κατόρθωσαν τέλος, κάνοντας εκκλησία του δήμου, να πείσουν τους περισσότερους στρατιώτες αφού αποφάσισαν την επιστροφή από την εξορία και την αμνηστεία. Ο Θρασύβουλος πήρε καράβι, πήγε εκεί που ήταν ο Τισσαφέρνης και έφερε πίσω στην Σάμο τον Αλκιβιάδη, έχοντας την πεποίθηση ότι η μόνη σωτηρία ήταν να μεταστρέψει τον Τισσαφέρνη από τους Πελοποννησίους.

Γ2. Ο Αλκιβιάδης μεγαλοποιεί την επιρροή που ασκεί στον Τισσαφέρνη, για να φοβίσει τους ολιγαρχικούς («οἷ τε οἴκοι τὴν ὀλιγαρχίαν ἔχοντες φοβοῖντο αὐτὸν»), να διαλυθούν οι ολιγαρχικές οργανώσεις («αἱ ξυνωμοσίαι διαλυθεῖεν»). Στόχος του είναι να ενισχύσει την επιρροή του στη Σάμο («οἱ ἐν τῇ Σάμῳ τιμιώτερόν τε αὐτὸν ἄγοιεν»), ώστε να τους

ενθαρρύνει («καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πλέον θαρσοῖεν») και να προκαλέσει στους εχθρούς του αμφιβολίες για τον Τισσαφέρνη, ώστε να χάσουν τις ελπίδες του («οἷ τε πολέμοιοι τῷ Τισσαφέρνει ὡς μάλιστα διαβάλλοιντο καὶ [ἀπὸ] τῶν ὑπαρχουσῶν ἐλπίδων ἐκπίπτοεν»).

Γ3.α. πλήθει, ιδιαίτερα, πλεῖστα, ὑμᾶς αὐτάς, ὑπαρχόντων, ἐλπίδι

Γ3.β. πέπεικε, ἐψηφισμένων, πεπλευκῶς, καταγήοχε/κατῆχε

Γ4.α.

τὰ πράγματα: αντικείμενο του ρήματος μετέστησε

ἄδειαν: αντικείμενο μετοχής ψηφισαμένων

ὡς τὸν Τισσαφέρνην: εμπρόθετος προσδιορισμός κατεύθυνσης σε πρόσωπο στη μετοχή πλεύσας

ἐκκλησίας: υποκείμενο της μετοχής γενομένης

τῶν μελλόντων: γενική αντικειμενική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός στο ἐλπίδας.

οἴκοι: επιρρηματικός προσδιορισμός της στάσης σε τόπο στη μετοχή οἱ ἔχοντες.

τῷ Τισσαφέρνει: Αντικείμενο στο ρήμα διαβάλλοιντο.

Γ4.β.

Πλεύσας: επιρρηματική χρονική μετοχή συνημμένη στο Υποκείμενο του ρήματος, (η οποία δηλώνει το προτερόχρονο) και αναλύεται σε δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως εξής: ἐπεὶ ἔπλευσε.

Μυτιληναῖος Γ.

Θεοδωροπούλου Μ.

Φιλιππάτου Κ.